

EHDOTUS KALOJEN TARTTUVAN HAIMAKUOLIOTAUDIN JA LOHIKALOJEN ALFAVIRUSTARTUNTOJEN LEVIÄMISEN ESTÄMISEKSI PERUSTETTAVASTA RAJOITUSALUEESTA ANNETTAVAKSI MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN PÄÄTÖKSEKSI, PERUSTELU-MUISTIO

Yleistä

Päätöksellä ehdotetaan korvattavaksi maa- ja metsätalousministeriön päätös kalojen tarttuvan haimakuoliotaudin leviämisen estämiseksi perustettavasta rajoitusalueesta (806/2014, *rajoitusaluepäätös*). Keskeisin muutos voimassa olevaan rajoitusaluepäätökseen verrattuna on, että rajoitusalue perustetaan paitsi mainitun taudin (IPN-tauti) myös lohikaloiden alfavirustartuntojen (SAV-tauti) leviämisen estämiseksi. Euroopan komissio on päätöksen 2010/221/EU muuttamisesta siltä osin kuin on kyse kansallisista toimenpiteistä, joilla ehkäistään vesieläinten tiettyjen tautien kulkeutuminen Irlantiin, Suomeen, Ruotsiin ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan annettulla täytäntöönpanopäätöksellä (EU) 2016/169 hyväksynyt Suomen mannerosat, käytännössä sisävesialueet, vapaiksi SAV-taudista.

Euroopan komissio on tehnyt ehdotuksen SAV-tautia koskevista terveysehdoista ja terveystodistussäädöksistä siirrettäessä vesiviljelyeläimiä tai niiden sukusoluja SAV-taudista vapaalle alueelle viljelyä tai istutusta varten, avoimiin koristetiloihin taikka istuta ja ongi -kalastuspaikoille. Ehdotusta on puollettu komission pysyvässä komiteassa 1-2.6.2016, mutta sitä ei ole vielä hyväksytty. Perustettavalla rajoitusalueella on tarkoitus suojata SAV-taudista vapaa alue myös luonnonvaraisten kalojen ja tieteelliseen tarkoitukseen siirrettävien vesiviljelyeläinten sekä näiden sukusolujen aiheuttamalta tautiriskiltä.

Koska SAV-taudin leviämisen estämiseksi tarvittava rajoitusalue on maantieteellisesti sama kuin IPN-taudin leviämisen estämiseksi perustettu rajoitusalue ja koska molempia tauteja esiintyy lohikaloihin kuuluvissa kalalajeissa ja molempien tautien leviämistä estetään samantyyppisin keinoin, ehdotetaan perustettavaksi vain yksi rajoitusalue, jota koskevat ehdot ja rajoitukset soveltuvat sekä IPN- että SAV-taudin vastustamiseen. Kalojen ja niiden sukusolujen siirtojen yhteydessä tehtävät tutkimukset ovat kuitenkin erilaisia, ja Elintarviketurvallisuusvirasto tulee antamaan niistä erilliset ohjeet.

Samalla luonnonvaraisten kalojen sukusoluja koskevista siirtorajoituksista ehdotetaan määrättäväksi eri tavalla kuin voimassa olevassa rajoitusaluepäätöksessä siten, että ne koskisivat kaikkia lohikaloja ja että emokalojen tutkimusta koskeva vaatimus olisi enemmän riskiin perustuva. Siltä varalta, että hedelmöitettyä mätää siirretään ennen tutkimusten valmistumista ja mädin käsittelyä, päätökseen ehdotetaan otettavaksi uusi hautomon sijaintipaikkaa koskeva määräys.

Päätökseen sisällytettäisiin vaatimukset, jotka koskevat vesiviljelyeläinten siirtoja rajoitusalueelta tieteelliseen tarkoitukseen sekä kalojen kuljetusajoneuvojen puhdistusta ja desinfiointia koskevat vaatimukset. Vastaavia vaatimuksia ei sisälly voimassa olevaan rajoitusaluepäätökseen.

Vaikutusarviointi

SAV-taudin leviämisen estämiseksi perustettavalla rajoitusalueella huolehditaan siitä, että Suomen sisävesialue säilyy vapaana SAV-taudista. SAV-tauti on aiheuttanut merkittäviä taloudellisia menetyksiä kalanviljelylle mm. Norjassa ja Chilessä. Rajoitusalue ei merkittävästi vai-

keuta luonnonkalojen tai niiden sukusolujen siirtoja, koska vastaavat rajoitukset ovat olleet voimassa muiden lohikalojen tautien leviämisen estämiseksi jo 1980-luvulta lähtien.

Elintarviketurvallisuusvirasto maksaa SAV-taudin näytteiden lähettämisestä ja tutkimuksesta aiheutuvat kustannukset. Koska näytteitä otetaan jo voimassa olevan päätöksen nojalla IPN-taudin varalta, ehdotus ei merkittävästi lisää näytteenottoa. Elintarviketurvallisuusvirasto on tutkinut SAV-tautia osana seurantasuunnitelmaansa ja Suomen hakemusta SAV-vapauden saamiseksi jo vuosia, joten ehdotus ei lisää Elintarviketurvallisuusviraston kustannuksia.

Luonnonvaraisten kalojen sukusoluja koskevien siirtorajoitusten ulottaminen kaikkiin lohikaloihin ei käytännössä vaikeuta siirtoja, koska vastaavia rajoituksia on sovellettu kaikkien luonnonvaraisten lohikalojen sukusolujen siirtoihin jo silloin, kun rajoitusalue oli muodostettu BKD-taudin varalta.

Emokalojen tutkimusta koskevan vaatimuksen sitominen pyyntialueen tautitilanteeseen ja taudinaiheuttajan ominaisuuksiin mahdollistaa joustoa tutkimusvaatimuksiin silloin, kun joustosta ei aiheudu riskiä tautien leviämislle.

Hautomon sijoittamista koskevan vaatimuksen ei arvioida vaikeuttavan sukusolujen siirtoja merkittävästi. Tarkoituksena on huolehtia siitä, ettei sukusoluja ennen tutkimusten valmistumista ja mädin käsittelyä viedä sellaiseen hautomoon, joka on suoraan yhteydessä muuhun kalanviljelytoimintaan.

Rajoitukset tieteelliseen tutkimukseen siirrettäville vesiviljelyeläimille eivät merkittävästi vaikeuta siirtoja, koska ehdotus mahdollistaa siirrot esimerkiksi yliopistojen ja tutkimuslaitosten tiloihin. Rajoituksella estetään ainoastaan siirrot luonnonvesiin tai kalanviljelylaitoksiin, jolloin siirrosta voisi aiheutua IPN- tai SAV-taudin leviämisen vaaraa.

Kalojen kuljetusajoneuvojen puhdistusta ja desinfiointia koskevan vaatimuksen ei katsota aiheuttavan merkittävästi uusia kustannuksia, koska vesiviljelylaitosten tavanomaisiin bioturvaamistoimenpiteisiin kuuluu olennaisena osana kalojen kuljetusajoneuvojen säännöllinen puhdistus ja desinfiointi.

Valmistelu

Ehdotusta on valmisteltu virkatyönä yhteistyössä Elintarviketurvallisuusviraston asiantuntijoiden kanssa.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 §. *Päätöksen tarkoitus ja suhde lainsäädäntöön*

Pykälä vastaisi voimassa olevan rajoitusaluepäätöksen 1 §:ää, mutta sen 1 momenttiin lisättäisiin maininta SAV-taudin leviämisen estämiseksi perustettavasta rajoitusalueesta.

2 §. *Määritelmät*

Pykälä vastaisi voimassa olevan rajoitusaluepäätöksen 2 §:ää, mutta siihen lisättäisiin lohikalojen määritelmä ja muutettaisiin määritelmien järjestystä vastaamaan niiden esiintymistä päätöksen tekstissä.

3 §. *Rajoitusalue IPN- ja SAV-taudin leviämisen estämiseksi*

Pykälä vastaisi voimassa olevan rajoitusaluepäätöksen 3 §:ää, mutta siihen lisättäisiin maininta SAV-taudin leviämisen estämiseksi perustettavasta rajoitusalueesta. IPN- ja SAV-taudin rajoitusalueesta käytettäisiin yhteisnimitystä ”rajoitusalue”.

4 §. *Kielto siirtää luonnonvaraisia kaloja rajoitusalueelta*

Pykälä vastaisi voimassa olevan rajoitusaluepäätöksen 4 §:ää, mutta siitä poistettaisiin viittaukset IPN-taudin rajoitusalueeseen ja korvattaisiin se yhteisnimityksellä ”rajoitusalue”

5 §. *Luonnonvaraisten lohikalojen sukusolujen siirtäminen pois rajoitusalueelta*

Pykälä vastaisi voimassa olevan rajoitusaluepäätöksen 5 §:ää, mutta siihen sisältyvät sukusolujen siirtämistä koskevat rajoitukset ulotettaisiin koskemaan kaikkia lohikaloja.

Voimassa olevassa rajoitusaluepäätöksessä luonnonvaraisten kalojen sukusoluja koskevat rajoitukset koskevat ainoastaan taudille alttiita lajeja. Taudille alttiit lajit luetellaan komission asetuksen (EY) N:o 1251/2008 II liitteen C osassa. IPN-taudin osalta alttiita lajeja ovat kirjolohi, purotaimen, taimen, merilohi, tyynenmeren lohi ja siika. SAV-taudin osalta komissio ehdottaa alttiiksi lajeiksi kirjolohen, taimenen ja merilohen. Taudille alttiiden lajien luettelot perustuvat kuitenkin tieteellisiin julkaisuihin ja on mahdollista, että samaan heimoon kuuluvat muut lajit ovat myös alttiita, mutta niiden alttiudesta ei ole tehty tieteellistä julkaisua. Käytännössä vastaavia rajoituksia on sovellettu kaikkien luonnonvaraisten lohikalojen sukusolujen siirtoihin jo silloin, kun rajoitusalue oli muodostettu BKD-taudin varalta.

Sukusolujen siirtojen yhteydessä tehtävät tutkimukset olisivat nykyistä enemmän riskiin perustuvia. Vastaava säännös on ehdotettu sisällytettäväksi vapaaehtoiseen BKD-valvontaan lausunnolla olevassa ehdotuksessa valtioneuvoston asetukseksi eläinten terveystarkkailusta sekä eläintautien vastustamisesta eläinten keinollisessa lisäämisessä annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta. Voimassa olevassa rajoitusaluepäätöksessä vaaditaan harjusten, siikojen ja muikkujen kohdalla vähintään 60 emokalan tutkimista IPN-taudin varalta pyyntipaikkaa kohti ja muiden lajien osalta kaikkien emokalojen tutkimista. IPN-tauti voidaan tutkia emokalojen ovariaalinesteestä ja maidista, jolloin tutkimus voidaan tehdä lopettamatta emokalaa, mutta SAV-taudin kohdalla ovariaalinestetutkimusta ei mainita kansainvälisissä standardeissa. Toisaalta SAV-taudin ei ole todettu levinneen sukusolujen välityksellä. Ehdotuksen mukaan tutkimusmääristä voitaisiin jatkossa päättää pyyntipaikan tautitilanteen ja taudinaiheuttajasta aiheutuvan leviämisen riskin perusteella. Elintarviketurvallisuusvirasto antaisi tutkimusmääristä ja tutkimusnäytteistä tarkemmat ohjeet.

Pykälään sisällytettäisiin myös uusi hautomon sijoituspaikkaa koskeva vaatimus, jonka täyttyminen olisi edellytyksenä sille, että sukusoluja voitaisiin siirtää ennen emokalojen tutkimusten tulosten valmistumista ja sukusolujen käsittelyä mahdollisesti pinnalla olevien taudinaiheuttajien tuhoamiseksi. Siirtojen määräpaikkana ovat hautomot sijaitsevat yleensä erillään muusta kalanviljelytoiminnasta, jolloin siirrosta ei aiheudu riskiä tautien leviämisestä. Määräämällä määräpaikkana olevan hautomon sijoittamisesta varmistettaisiin, ettei poikkeuksen puitteissa siirretä sukusoluja hautomoihin, joista mahdollinen sukusolujen mukana tuleva tauti voisi levitä muuhun kalanviljelytoimintaan.

6 §. *Taudille alttiiseen lajiin kuuluvien vesiviljelyeläinten ja niiden sukusolujen siirtäminen pois rajoitusalueelta tieteelliseen tarkoitukseen*

Pykälä olisi uusi verrattuna voimassa olevaan rajoitusaluepäätökseen. Vesiviljelyeläinten ja niiden sukusolujen siirroista säädetään neuvoston direktiivin 2006/88/EY täytäntöönpanosta

vesiviljelyeläinten ja niistä saatavien tuotteiden markkinoille saattamista ja yhteisöön tuontia koskevien edellytysten ja todistusvaatimusten osalta ja tartunnanlevittäjälaajien luettelon vahvistamiseksi annetussa komission asetuksessa (EY) N:o 1251/2008, joka on suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Mainittu asetus ei kuitenkaan sisällä vesiviljelyeläinten tieteelliseen tarkoitukseen tehtäviä siirtoja koskevia säännöksiä. IPN- ja SAV-taudin leviämisen estämiseksi edellytettäisiin tieteelliseen tarkoitukseen tehtävien siirtojen yhteydessä, että vesiviljelyeläimet tai niiden sukusolut viedään suljettuun tilaan, esimerkiksi yliopiston tai tutkimuslaitoksen tutkimusakvaarioon tai vastaavaan. Poistovesi olisi laskettava takaisin rajoitusalueelle, yleiseen viemäriin, imeytettävä maahan tai käsiteltävä siten, että mahdollinen IPN- tai SAV-tauti hävitetään. Tutkimuksen jälkeen vesiviljelyeläimet ja sukusolut sekä samassa suljetussa tilassa mahdollisesti pidetyt muut taudille alttiiseen lajiin kuuluvat vesieläimet ja niiden sukusolut olisi hävitettävä tai siirrettävä rajoitusalueelle.

7 §. Terveystodistukset siirrettäessä vesiviljelyeläimiä ja niiden sukusoluja rajoitusalueelta

Pykälä vastaisi voimassa olevan rajoitusaluepäätöksen 6 §:ää. Sisältöä on täsmennetty vesiviljelyeläinten ja niiden sukusolujen siirron tarkoituksen osalta vastaamaan komission asetuksen (EY) N:o 1251/2008 säännöksiä.

8 §. Ajoneuvoja koskevat rajoitukset ja velvoitteet

Pykälä olisi uusi verrattuna voimassa olevaan rajoitusaluepäätökseen. Rajoitusalueelle kuljetaan eläviä kaloja jatkokasvatukseen alueen ulkopuolelta. Palaavien tyhjen kalankuljetusautojen on arvioitu aiheuttavan riskiä IPN- ja SAV-taudin leviämislle rajoitusalueelta. Pykälässä määrättäisiin velvoitteesta puhdistaa ja desinfioida ajoneuvo, jota on käytetty elävien lohikalojen kuljetuksessa rajoitusalueella. Puhdistus ja desinfektio olisi tehtävä joko ennen siirtoa rajoitusalueelta tai välittömästi sen jälkeen, ja tavalla, joka ei aiheuta vaaraa tautien leviämislle rajoitusalueen ulkopuolelle. Puhdistus olisi esimerkiksi tehtävä paikassa, jossa puhdistusvesistä ei aiheudu vaaraa tautien leviämislle vesieläimiin. Vastaava säännös sisältyy kalojen virusperäisen verenvuotoseptikemian leviämisen estämislle perustettavasta rajoitusalueesta annettuun maa- ja metsätalousministeriön päätökseen (1270/2015).

9 §. Voimaantulo ja kumoaminen

Päätös tulisi voimaan aikaisintaan siinä vaiheessa, kun komission ehdotus vesiviljelyeläinten ja niiden sukusolujen siirroissa käytettävistä terveysehdoista SAV-taudin varalta on virallisesti hyväksytty.

Päätöksellä kumottaisiin voimassa oleva rajoitusaluepäätös, joka koskee IPN-taudin rajoitus-
aluetta.